

# ปี่แก้วในวงมโหรีโคราช

## Pi kaew in Mahori Korat Orchestra

ยงยุทธ ปรสุท

### บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประวัติความเป็นมาและโครงสร้างเสียงของปี่แก้วในวงมโหรีโคราช 2) บทบาทหน้าที่ของปี่แก้วในวงมโหรีโคราชที่มีต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านโคราช ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน ศิลปินอิสระเครื่องดนตรีชำนาญในการเป่าปี่แก้ว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของปี่แก้วมีโครงสร้างเสียงกลุ่มช่วงเสียงของปี่แก้วทั้งหมด 15 เสียงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเสียงช่วงที่ 1 เสียงที่ 1-8 เรียกว่าเสียงกลาง หมายถึงช่วงเสียงไม่สูงไม่ต่ำใช้กันมากที่สุดในการดำเนินทำนอง ช่วงที่ 2 ตั้งแต่เสียงที่ 8-15 หมายถึงช่วงเสียงที่สูงจนถึงสูงที่สุดปี่แก้วมีบทบาทหน้าที่สำคัญคือเป็นผู้นำวงมโหรี หรือเป็นผู้นำบทเพลงในวงมโหรีโคราช บทเพลงที่ใช้บรรเลงในการประกอบการแสดง การเทียบเสียงในวงมโหรี ปี่แก้วมีหน้าที่เทียบเสียงในวงมโหรี เทียบเสียงให้กับซอประเภทต่าง ๆ และในปัจจุบันยังคงมีความสำคัญต่อชุมชน โดยชาวพุทธจะต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาอยู่ต่อเนื่องตลอดทั้งปี เช่น งานอุปสมบท งานแห่กฐิน

งานทอดผ้าป่า และงาน รื่นเริงต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น งานมงคลสมรส งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งงานเหล่านี้เจ้าภาพส่วนมากต้องการจะให้มโหรีเข้ามามีส่วนร่วมบรรเลงประกอบพิธีกรรม

วงมโหรีโคราชเป็นวงดนตรีพื้นบ้านเป็นรูปแบบของการผสมผสาน เครื่องดนตรีกลุ่ม เครื่องเป่า และเครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องสาย วงมโหรีชนิดนี้มีความผูกพันกับ วิถีชีวิตของชาวโคราช นิยมใช้ในงานมงคลหรืองานเทศกาลต่าง ๆ พบมากในจังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทหน้าที่ต่อพิธีกรรมต่างๆ ความเชื่อเฉพาะท้องถิ่น การจัดวงเครื่องดนตรีมีเอกลักษณ์เฉพาะ มี 4 ประเภท 1) วงมโหรีแบบดั้งเดิม 2) วงมโหรีแบบผสมผสาน 3) วงมโหรีแบบประยุกต์ 4) วงแห่นางแมว วงมโหรีโคราช มีหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมจารีตประเพณี ศิลธรรม และความเชื่อให้แก่คนในสังคม

**คำสำคัญ :** ปี่แก้ว วงมโหรีโคราช วงดนตรีพื้นบ้าน

### Abstract

The research, "Pi Kaew in Mahori Korat Orchestra" aimed to study background and

\* นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

structure of Pi Keaw in Mahori Korat Orchestra; and study role Pi Keaw in the orchestra that impact on local Korat culture. The research method applied in this study was qualitative. By studying data from document, data from interview and actual practicing; and analyzing as research results.

The results found that Pi Keaw vocal structure has 15 range of vocals that can be classified into 2 groups, which are group 1 vocal range from 1-8 called “middle pitch” means the pitch that not too low or too high and most popular when using for performing melody; group 2 vocal range from 8-15, means high to highest pitch. Pi Keaw has vital role as leader of Mahori orchestra or leader of song in Mahori Korat orchestra. Voice comparing in Mahori orchestra, Pi Keaw has a role in comparing voice for other fiddles voice setting. Nowadays, Pi Keaw also remain its importance for community since Buddhism has activities all year such as Ordination, Kathin, Forest-robe presenting ceremony, and other entertaining ceremony that associate with religion like wedding and house blessing ceremony. The host of these ceremonies mostly require Mahori orchestra to perform during the ceremonies.

Mahori Korat Orchestra is the local orchestra that mixed between string and blowing Instruments. This type of Mahori is bounded with Korat local people way of life. It is famous for auspicious ceremony or any other ceremonies that most found in Nakhon Ratchasima Province, with roles and duties for rite and local norms. The Mahori settle

has uniqueness way of settle which can be categorized into 4 types; 1) Original Mahori, 2) Mixed Mahori, 3) Adapted Mahori, and 4) Hae Nang Maew festival Mahori. Mahori Korat Orchestra has roles to pass on traditional, values, ethics and norms to people in society.

**Keywords:** Pi Kaew, Mahori Korat Orchestra, local orchestra

## บทนำ

จังหวัดนครราชสีมา หรือ โคราช เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันมีมรดกวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้ง โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา การละเล่นพื้นบ้าน ชาวไทยโคราช มีวัฒนธรรม ที่แตกต่างไปจากกลุ่มไทยลาว เขมร และ ส่วยแต่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับชาวไทยภาคกลาง ทั้งภาษาพูด ประเพณี พิธีกรรม แต่สิ่งที่แตกต่างไปจาก ไทยภาคกลาง คือภาษาพูดที่มีสำเนียงเพี้ยนเหน่อมีคำ ภาษาไทยลาวปนอยู่ในภูมิภาคอีสาน มีเอกลักษณ์ ในเรื่องของประเพณีความเชื่อ ภูมิปัญญา สังคม สถาปัตยกรรม และผลงานทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา และวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรี และการละเล่น เพลงพื้นบ้าน

ในภูมิภาคอีสานวงมโหรีเป็นการเอาเครื่องดนตรีประเภท เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า มาบรรเลงร่วมกัน ซึ่งใช้ประกอบพิธีกรรมในงานบุญ ประเพณีต่าง ๆ ตั้งแต่อดีต ปัจจุบันการสืบทอดมโหรี ในภาคอีสานมีการปฏิบัติสืบทอดอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มแรกอีสานใต้ คือ กลุ่มเชื้อสายเขมร ได้แก่ พื้นที่ 3 จังหวัด คือ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ การบรรเลงวงมโหรีจะประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีขอ ปี กระจำปี กลอง ฉิ่ง ฉาบ และระนาด มโหรีอีสานใต้ ที่จังหวัดศรีสะเกษ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และสระแก้ว

มีการเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ส่วนกลางกับท้องถิ่น ไม่เฉพาะเรื่องมโหรีอีสานเท่านั้น แต่ครอบคลุมเพลงดนตรีอีกหลายประเภท ทั้งปี่พาทย์ ตุ่มมโหรี กัณท์ริม เจริญ รวมถึงภาษาวัฒนธรรม ซึ่งมีความใกล้เคียงกันอย่างมากแยกออกไม่ได้ มโหรีอีสานได้ไม่ใช่มโหรีแบบแผนราชสำนัก ที่นำเครื่องปี่พาทย์ (ย่อส่วน) ผสมกับเครื่องสาย โดยเฉพาะ ต้องมี “ซอสามสาย” ในวง หรือมโหรีเครื่องสี่ เครื่องหก แต่หมายถึงวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดีดสี่ตีเป่า ไม่จำกัดประเภท จำนวนชิ้น และการจัดวง ยืดหยุ่นไม่ตายตัวตามสถานการณ์ ร้องเล่นเพื่อขับกล่อมบันเทิงใจ มโหรี จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วยซิม ชลุ่ม ซอดัวง ซอฮู้ จะเข้ (กระปือ) กลองกันตรึม เครื่องประกอบจังหวะ มโหรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้ปี่แทนชลุ่ม ไม่มีซิม แต่มีกระจำปี (จับเปย) และจะเข้ มโหรี จังหวัดสุรินทร์ ใช้ปี่ในปี่กลางผสมกับซอดัวง ซอฮู้ ซอกลาง กลองกันตรึม เครื่องประกอบจังหวะ มีกลองมโหรีหรือกลองสองหน้า มโหรี ตำบลตะเคียนราม จังหวัดศรีสะเกษ ใช้แต่กลองมโหรีโดยไม่มีกลองกันตรึม ทั้งคำ “พื้นบ้าน” “อีสาน” “อีสานใต้” ที่ต่อท้ายคำมโหรี ก็เป็นคำที่คนส่วนกลางเรียกเพื่อให้ต่างจากมโหรีแบบแผน คล้ายการเรียกมโหรีแขก มโหรีมอญ วงมโหรีอีสานจะใช้บรรเลงในงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช และงานศพ เพลงที่ใช้บรรเลงแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ เพลงครุ (ชุดไหว้ครุ) เพลงแห่ เพลงทั่วไป (เบ็ดเตล็ด) ขึ้นอยู่กับหน้าที่การ ใช้งาน จังหวะ และท่วงทำนองเป็นสำคัญโดยเฉพาะเพลงครุธือเป็นหลักสำคัญพื้นฐานดนตรีและความเชื่อ นักดนตรีทุกคนต้องผ่านเพลงชุดไหว้ครุนี้เป็นปฐมก่อนเรียนเพลงอื่นๆ เพลงชุดไหว้ครุยังใช้บรรเลงเริ่มต้นเป็นเพลงแรกหลังทำพิธียกครุ ทุกครั้ง สำหรับเพลงแห่และเพลงทั่วไปมีลีลาท่วงทำนองสนุกสนาน จังหวะกระชับกระฉับกระฉ่ง ใช้บรรเลงเมื่อต้องนำขบวนแห่ตามวาระโอกาส ส่วนเพลงทั่วไปแบ่งได้ 2 ประเภท คือ เพลงบรรเลงงานมงคลและเพลงบรรเลง งานอวมงคล เพลงบรรเลงงานอวมงคลควรมีลีลาจังหวะเน้นซ้ำ ท่วงทำนองให้อารมณ์โศก

“มโหรีอีสาน” ในหนังสือนำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์ ที่เขียนว่า “วงมโหรีพื้นบ้านและวงมโหรี ปี่พาทย์ ในจังหวัดสุรินทร์นิยมแพร่หลายมาตั้งแต่ สมัยรัฐบาลกลาง ได้ส่งข้าหลวงและข้าราชการจากส่วนกลางมาปกครองภาคอีสานในสมัย รัชกาลที่ 5 และการเล่นมโหรีก็ได้แพร่หลายสู่ชาวบ้านในเวลาต่อมา” (กรมศิลปากร, 2550) วงมโหรีพื้นบ้านอีสานมีประวัติความเป็นมาจากการถ่ายทอดมาจากครุ มโหรีพื้นบ้านในภาคอีสาน คำว่า “มโหรี” สำหรับชาวอีสานหมายถึง ดนตรีทั่วไป ที่ใช้บรรเลงในงานต่างๆ เครื่องดนตรีหลัก ที่ใช้บรรเลงได้แก่ ซอ ปี่ ระนาด กลอง ฉิ่ง และ ฉาบ เป็นประเภทวงดนตรีพื้นบ้านที่ไม่มีการขับร้อง ใช้ซอ ปี่ ระนาด หรือพิณ เป็นเครื่องดำเนินทำนองใช้กลอง ฉิ่งและฉาบ เป็นเครื่องประกอบจังหวะ มีวิธีการบรรเลง 3 ขั้นตอนคือ ตอนขึ้นเพลง ตอนบรรเลง และตอนจบเพลง มีรูปแบบการบรรเลงแบบนั่งบรรเลง และแบบเดินบรรเลง ซึ่งบรรเลงในขบวนแห่ พิธีกรรมทางศาสนา ในขบวนแห่ประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และในขบวนแห่ประกอบเทศกาลต่างๆ ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของวงมโหรีพื้นบ้านอีสานมีความเป็นอยู่ อย่างไทย มีค่านิยมที่ดีงาม มีอุดมการณ์พื้นฐานร่วมกัน ร่วมสืบสานวัฒนธรรม รักษาประเพณี และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (พิชชาณัฐ ตูจินดา, 2556)

ในวงมโหรีโคราช ปี่แก้ว เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่ผสมอยู่ เป็นผู้นำวง ปี่มีหน้าที่เป็นผู้ขึ้นเพลงมีรูปร่างลักษณะคล้ายปี่นอกแต่ ลักษณะพิเศษมีลำโพงทำด้วยโลหะเป็นเครื่องเป่าที่มีช่วงเสียงแหลม การปิดเปิดนิ้วที่ซับซ้อน และเป็นเครื่องเป่าที่ต้องอาศัยการบังคับลมหนักเบาเพื่อให้ได้เสียงที่ต้องการ การที่จะเป่าปี่ให้เกิดเสียงสูงต่ำเป็นทำนองได้นั้น ต้องอาศัยทั้งแรงลมจากภายในกับการบังคับด้วยปากและลิ้น ผสมกับการใช้นิ้วมืออย่างกลมกลืนจึงจะสามารถทำให้เกิดเสียงที่เป็นทำนองอันไพเราะได้ ผู้ที่ฝึกหัดเป่าปี่ใหม่ ๆ นั้นต้องฝึกเป่าเสียงแต่ละเสียงแต่ละเสียงซ้ำไปซ้ำมาหลายหน กว่าที่จะบังคับลมและนิ้วได้พอเหมาะพอดีกันในแต่ละเครื่อง และต้องฝึกเช่นนี้ไปเป็นระยะเวลานาน

จึงจะเกิดความชำนาญ จนสามารถเป่าปี่ให้เป็นเสียงต่าง ๆ ได้ จึงนับได้ว่าปี่แก้ว เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงความเป็นไทยได้อย่างชัดเจนควรค่าแก่การส่งเสริม สืบสานให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาประวัติและโครงสร้างของปี่แก้ว ในวงมโหรีโคราช นำผลที่ได้จากการศึกษามาช่วยอนุรักษ์และจัดเก็บองค์ความรู้ประวัติโครงสร้างของปี่แก้ว ทำนองเพลง ในวงมโหรีโคราช เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ควรค่าแก่การส่งเสริมและอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

ผลการวิจัยครั้งนี้หวังว่าจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาประวัติโครงสร้างของปี่แก้วและทำนองเพลงในวงมโหรีโคราช เพื่อประโยชน์ในการพัฒนางานดนตรีไทยในด้านการศึกษาและการปฏิบัติปี่แก้วในวงมโหรีโคราชได้อย่างเหมาะสม

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างเสียงของปี่แก้วในวงมโหรีโคราช
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของปี่แก้วในวงมโหรีโคราชที่มีต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านโคราช

## วิธีดำเนินการวิจัย

### 1. แบบของการวิจัย

การศึกษา “ปี่แก้วในวงมโหรีโคราช” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ระเบียบในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เป็นความเรียง โดยเก็บข้อมูลเอกสารจากวารสาร ตำราบทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งองค์ความรู้ต่าง ๆ ข้อมูลจากการปฏิบัติภาคสนาม การสัมภาษณ์ จากการสังเกตการณ์ และนำข้อมูลมาเรียบเรียง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

### 2. ประชากร หรือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาปี่แก้วในวงมโหรีโคราช ครั้งนี้

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่กับบุคคลที่เกี่ยวข้องทางด้านดนตรีโดยผู้ศึกษาได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลจากศิลปินและผู้ได้รับการถ่ายทอดตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาได้ตั้งไว้

ผู้ให้ข้อมูลหลักในศิลปนิพนธ์ที่ผู้ศึกษาสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ

1. นายเลื่อน เพชรกระโทก ศิลปินอิสระ ดนตรีที่ชำนาญ ปี่แก้ว
2. นายสงวน กำปิง ศิลปินอิสระเครื่องดนตรีที่ชำนาญ ปี่แก้ว
3. นายพรหม ลองกระโทก ศิลปินอิสระเครื่องดนตรีที่ชำนาญ ปี่แก้ว
4. นายบุญช่วย ชูตระกูล ศิลปินอิสระเครื่องดนตรีที่ชำนาญ ปี่แก้ว
5. นายเพชร ย่อมกลาง ศิลปินอิสระเครื่องดนตรีที่ชำนาญ ปี่แก้ว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 อย่าง ดังนี้

- 3.1 เครื่องมือวิจัยที่เป็นแนวสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดำเนินตามขอบเขตของการวิจัย
  - แบบสัมภาษณ์
  - แบบสังเกต

### 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลปี่แก้วในวงมโหรีโคราชครั้งนี้ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จากภาพถ่าย เทปบันทึกเสียง และเทปบันทึกภาพ โดยใช้วิธีการดังนี้

#### 4.1 ข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย และที่เกี่ยวข้องกับปี่แก้วในวงมโหรีโคราชจากแหล่งข้อมูลดังนี้

1. สำนักหอสมุดกลาง  
มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. หอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากร

## 3. หอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

## 4. ห้องสมุดประชาชน

จังหวัดนครราชสีมา

## 5. ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์

นครราชสีมา

4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาและเสียงของปี่แกวในวงมโหรีโคราช

4.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เรื่องบทบาทหน้าที่ของปี่แกวในวงมโหรีโคราช ที่มีต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านโคราช

## 4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำเข้าข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงจากการบรรเลงเทียบเสียงจากวงมโหรีและวงดนตรีสากลการบรรเลงเปรียบเทียบกับทำนองหลักโดยใช้หลักแนวคิดในการวิเคราะห์ดังนี้

## 4.4.1 วิเคราะห์ประวัติ

1. วิเคราะห์ประวัติวงมโหรีโคราช
2. วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของปี่แกว

## 4.4.2 โครงสร้างของเสียง

1. การปิด/เปิดนิ้ว (ลักษณะทางกายภาพ)
2. การไล่เสียง 15 เสียง ปี่แกว

## 4.4.3 บทบาทหน้าที่ของปี่แกวในวงมโหรีโคราช

## 4.5 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง ปี่แกวในวงมโหรีโคราช ในรูปแบบของเอกสาร ที่เป็นรูปเล่มสมบูรณ์ โดยแบ่งการนำเสนอ ดังนี้

## สรุปผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาประวัติความเป็นมาและโครงสร้างเสียงของปี่แกวในวงมโหรีโคราชพบว่า

วงมโหรีโคราช เป็นวงดนตรีพื้นบ้านเป็น

รูปแบบของการประสมประสานวงดนตรีของเครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องเป่า อันได้แก่ ปี่แกว ช่วงเสียงของปี่แกวทั้งหมด 15 เสียงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเสียงช่วงที่ 1 เสียงที่ 1-8 เรียกว่าเสียงกลาง หมายถึงช่วงเสียงไม่สูงไม่ต่ำ ใช้กันมากที่สุดในการดำเนินทำนอง ช่วงที่ 2 ตั้งแต่เสียงที่ 8-15 หมายถึงช่วงเสียงที่สูงจนถึงสูงที่สุดปี่แกว และเครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องสาย ได้แก่ ซออู้ ซอด้วง เป็นต้น ในการบรรเลงปี่แกวทำหน้าที่ขึ้นเพลง ส่วนซออู้ ด้วง ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลักของเพลงหรืออาจแปรทำนองทางเฉพาะตามความเหมาะสมในเครื่องดนตรีนั้น ๆ โดยมีเครื่องทำจังหวะ เช่น กลอง ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก กรับ ร่วมบรรเลงประกอบวงมโหรีชนิดนี้นับได้ว่ามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวโคราชเป็นอย่างมากนิยมใช้ในงานมงคล หรือเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานโกนผมไฟ งานทำบุญร้อยวันงานขึ้นบ้านใหม่ งานบุญเทศน์มหาชาติ ที่พบมากในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ต่อพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ความเชื่อเฉพาะท้องถิ่น และเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินที่ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน ในปัจจุบันไม่มีเอกสารใดปรากฏหลักฐาน ที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาได้อย่างชัดเจน เพียงแต่สันนิษฐานว่าเป็นการเล่นไหลทางวัฒนธรรม

วงมโหรีโคราชมีความแตกต่างจากวงมโหรีของราชสำนักเนื่องจากมีความหลากหลายของรูปแบบการจัดวงเครื่องดนตรี เพลงที่ใช้บรรเลงแต่ละวงมีเอกลักษณ์เฉพาะ วงมโหรีโคราช แบ่งออกเป็น 2 ประเภท 1) วงมโหรีโคราชโบราณ และ 2) วงมโหรีโคราชประยุกต์ มีการจัดรูปแบบ 3 แบบ ดังนี้ 1) วงมโหรีโคราชแบบดั้งเดิม ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนอง ได้แก่ ซอกลาง ซอด้วง ซออู้ ปี่แกว หรือปี่ใน 2) วงมโหรีแบบผสมผสาน ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนอง ได้แก่ ซอกลาง ซอด้วง ซออู้ ปี่แกว หรือ ปี่ใน ระนาดเอก ฉิ่งวงใหญ่ และ 3) วงมโหรีแบบประยุกต์ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนอง ได้แก่ ซอกลาง ซอด้วง ซออู้ ปี่แกวหรือปี่ใน กีตาร์ เบส และเครื่องขยายเสียงให้เข้ากับ

สมัยนิยม การประสมวงมโหรีโคราชไม่มีกติกาใด ๆ ที่เป็นข้อบังคับ วงใดมีเครื่องดนตรีอะไรมีก็คนเล่นเพลงอะไรก็ได้ ไม่บังคับ และไม่ถือว่าขัดกับประเพณีนิยมของสังคม วงมโหรีโคราชเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นมีผลต่อรูปแบบการบรรเลงของวงมโหรีโคราช การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และการประยุกต์ใช้เครื่องดนตรีสากลเข้ามามีส่วนร่วม มีผลให้รูปแบบดนตรีบทเพลง จังหวะ ท่วงทำนองแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าในชุมชนแต่ละท้องถิ่นนั้น วงมโหรีโคราชมีหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยม จารีตประเพณี ศีลธรรม ความเชื่อให้แก่บุคคลในสังคม เพื่อยึดเหนี่ยววิถีชีวิตลดช่องว่างระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ไม่ให้ห่างไกลกันมากนัก อีกทั้งยังทำหน้าที่รักษาสันติธรรมนิยมของคนรุ่นเก่าที่มีความเชื่อและปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา

ปีแก้วมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ จัดอยู่ในเครื่องเป่าจำพวกเดียวกันกับ ปี่นอก ปี่ใน และมีลักษณะของระบบนิ้วที่สลับนิ้วในการไล่เสียง มีหน้าที่ขึ้นเพลงในการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ที่บรรเลง ในวงมโหรีโคราชเป่าตามทำนองของซอ ลำโพงปีแก้วนั้นแต่ดั้งเดิมนั้นยังไม่มีจะมีแต่เลาเป่าอย่างเดียวมาเริ่มใช้ใส่ลำโพงเมื่อ 20 ปีที่แล้ว ทำให้เสียงนั้นดังขึ้น ระบบนิ้วปีแก้วจะไม่เรียงนิ้วมีการสลับนิ้ว ระบบการใช้นิ้วปีแก้วจะใกล้เคียงกับระบบการใช้นิ้วของปี่ใน ส่วนใหญ่คนที่เป่าปีแก้วจะมีพื้นฐานในการเป่าปี่ในมาก่อน การจับรูปบังคับเสียงของปีแก้วผู้บรรเลงสามารถใช้มือขวาหรือมือซ้ายอยู่ด้านบนของเลาปี ขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้บรรเลง

ลักษณะทั่วไปของปีแก้วมีรูปร่างยาวเรียวยาวทรงกระบอก คอด และโป่งกลางมีรูเปิด - ปิด ให้เกิดเสียง 6 รู ส่วนล่างสุดมีลำโพงทำด้วยโลหะ ปลายส่วนบนเรียกส่วนบน มีรูสำหรับสอดกำพวดที่ทำด้วยโลหะกลวงผูกมัดลั่นปีที่ทำจากใบตาลแห้ง ยึดโยงด้วยเชือกคาบเลาของปี่กลึงด้วยไม้แกนหลายชนิด เช่น ไม้พยุง ไม้ชิงชัน ไม้ขาวดำ ปีแก้วมีขนาดเล็ก ยาวประมาณ 31 เซนติเมตร กว้างประมาณ 3.5 เซนติเมตร

2. ผลจากการศึกษาบทบาทหน้าที่ ของปีแก้วในวงมโหรีโคราช ที่มีผลต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านโคราชพบว่า ปีแก้วมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ คือเป็นผู้นำของวงมโหรี หรือเป็นผู้ขึ้นนำบทเพลงในโอกาสต่าง ๆ เช่น บทเพลงที่ใช้บรรเลงในการประกอบการแสดงการเทียบเสียงในวงมโหรี ในด้านบรรเลงประกอบการแสดงปีแก้วมีหน้าที่เทียบเสียงในวงมโหรี เทียบเสียงให้กับซอประเภทต่าง ๆ และในปัจจุบันยังคงมีความสำคัญต่อชุมชน โดยชาวพุทธจะต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาอยู่ต่อเนื่องตลอดทั้งปี เช่น งานอุปสมบท งานแห่กฐิน งานทอดผ้าป่า งานแห่เทียนพรรษา งานออกพรรษา และงานรื่นเริงต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมพระพุทธรักษาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น งานมงคลสมรส งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งงานเหล่านี้เจ้าภาพส่วนมากต้องการจะให้มโหรีเข้ามามีส่วนร่วมบรรเลงประกอบพิธีกรรม และสามารถสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินในงานรื่นเริงต่าง ๆ วงมโหรียังคงมีบทบาทในการสร้างความบันเทิงใจให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของตนเองควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของโลกปัจจุบัน ชุมชนชาวพุทธในประเทศไทยชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีการเลี้ยงชีพโดยการประกอบอาชีพทำไร่ทำนาเป็นหลัก รองลงมาคือ การอาชีพประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนยังคงเป็นวิถีในแนวทางดั้งเดิมมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ลักษณะครอบครัวจะมีหลายลักษณะมีทั้งครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวใหญ่ โดยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น และมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ ดังที่นักดนตรีของวงมโหรีสืบทอดปฏิบัติสืบเนื่องติดต่อกันมา

การเรียนรู้ของนักดนตรีในวงมโหรีโคราชเป็นการเรียนรู้ที่จะต้องใช้ความมานะอุตสาหะเป็นอย่างยิ่ง นักดนตรีจะต้องมีความสนใจใฝ่รู้อย่างสม่ำเสมอและขวนขวายหาความรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอเนื่องจาก

การถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีของวงมโหรีเป็นไปตามชนบดั่งเดิมกล่าวคือ เป็นการเรียนรู้จากนักดนตรีรุ่นเก่าก่อนโดยใช้วิธี “ครูพักลักจำ” และเรียนรู้แบบปากต่อปาก เพราะฉะนั้นนักดนตรีรุ่นหลังจำเป็นต้องมีความพยายามในการเรียนรู้ตนเองอยู่ตลอดเวลา และจำเป็นจะต้องมีการฝึกซ้อมต่อเพลง และเผยแพร่ให้เยาวชนรุ่นหลังได้มีโอกาสเรียนรู้และอนุรักษ์สืบทอดความรู้ของเพลงในมโหรี สิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่านักดนตรีวงมโหรีมีความสร้างสรรค์คือการนำเอาเครื่องดนตรีอื่นร่วมสมัยมาประยุกต์ใช้ในการบรรเลงเพิ่มเติม ทั้งมีการนำเอาเครื่องดนตรีอื่นโดยเฉพาะเครื่องดนตรีสากลเข้ามาเสริมประยุกต์ใช้ในวงมโหรีอย่างเห็นได้ชัด นักดนตรีในวงฝึกซ้อมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอแสวงหาความรู้จากรุ่นสู่รุ่นจากนักดนตรีวงมโหรี ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

วงมโหรีมีความเชื่อและศรัทธาในการรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมทางด้านดนตรี มีพิธีกรรมในการไหว้ครูหรือยกครูก่อนการบรรเลงด้วยการนำเอาเครื่องกำลมาเป็นเครื่องบูชาพระรัตนไตร และบูชาครูบาอาจารย์ แสดงถึงความกตัญญูต่อเวทีความเคารพขนบอบในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า นักดนตรีมีความกตัญญูอันบ่งบอกถึงความสืบทอดความสำนึกในวัฒนธรรมดนตรีของตนในขนบธรรมเนียมประเพณีส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของตน วัฒนธรรมวงดนตรีพื้นบ้านมีการสืบสานด้วยการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาผนวกกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา อันเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทั้งในด้านศิลปะแขนงดนตรีพื้นบ้าน และวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชนเข้าด้วยกันกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนในแต่ละเทศกาลงานบุญต่าง ๆ เช่น งานอุปสมบท งานกฐิน งานทอดผ้าป่า งานเปิดทองผ่องภูมิมีต งานประดับพัตยศ ประเพณีทำบุญหมู่บ้าน ประเพณีสงกรานต์ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งผสมผสานดนตรีเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น และยึดความมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างลงตัว

เป็นการสืบสานวัฒนธรรมของชาวโคราชที่มีความชัดเจนกล่าวได้ว่าชุมชนมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งแสดงให้เห็นว่าวงมโหรีพื้นบ้านช่วยผลักดันให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมสนใจในงานบุญ เข้มแข็งทางจารีตประเพณีให้แก่ชุมชนเป็นอีกบทบาทหนึ่งซึ่งช่วยเสริมสร้างสนับสนุนให้คนในชุมชนจดจำวิถีแห่งชาวพุทธอันเป็นประเพณีที่งดงามซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตด้วยการเรียนรู้แนวทางนำดนตรีเข้าร่วมประกอบวิถีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละประเพณีทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความดีงามอันเกิดจากวงมโหรีพื้นบ้านจะสามารถคงอยู่สืบไป

## อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาประวัติโครงสร้างของปี่แก้วนวงมโหรีโคราช ผู้วิจัยพบว่าปี่แก้วมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ จัดอยู่ในเครื่องเป่าจำพวกเดียวกันกับ ปี่นอก ปี่ใน และมีลักษณะของระบบนิ้วที่สลับนิ้วในการไล่เสียง ช่วงเสียงของปี่แก้วทั้งหมด 15 เสียงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเสียงช่วงที่ 1 เสียงที่ 1-8 เรียกว่าเสียงกลาง หมายถึงช่วงเสียงไม่สูงไม่ต่ำใช้กันมากที่สุดในการดำเนินทำนองช่วงที่ 2 ตั้งแต่เสียงที่ 8-15 หมายถึงช่วงเสียงที่สูงจนถึงสูงที่สุดปี่แก้ว มีหน้าที่ขึ้นเพลงในการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ที่บรรเลงในวงมโหรีโคราชเป่าตามทำนองของซอ ลำโพง ปี่แก้วนั้นแต่ดั้งเดิมนั้นยังไม่มี จะมีแต่เลาป้ออย่างเดียว มาเริ่มใช้ใส่ลำโพงเมื่อ 20 ปีที่แล้ว ทำให้เสียงนั้นดังขึ้นระบบนิ้วปี่แก้วจะไม่เรียงนิ้วมีการสลับนิ้ว ระบบการใช้นิ้วปี่แก้วจะใกล้เคียงกับระบบการใช้นิ้วของปี่ใน ส่วนใหญ่คนที่เป่าปี่แก้วจะมีพื้นฐานในการเป่าปี่ในมาก่อนการจับรูบังคับเสียงของปี่แก้วผู้บรรเลงสามารถใช้มือขวาหรือมือซ้ายอยู่ด้านบนของเลาปี ขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้บรรเลง

2. ผลการศึกษาบทบาทหน้าที่ ของปี่แก้วนวงมโหรีโคราช ที่มีผลต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านโคราชพบว่า ผู้วิจัยพบว่า ปี่แก้วเป็นเครื่องดนตรีที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อน ประกอบด้วยความพร้อมภายในและ

ภายนอกซึ่งความพร้อมภายในขึ้นอยู่กับความมีศรัทธา ความตั้งใจจริงและความอดุสาหะที่แน่วแน่ ส่วนความพร้อม ภายนอกก็คือ ความเคารพในคำสั่งสอนของครู ปฏิบัติ ตามแนวทางอันถูกต้องและดีงามที่ครูมอบให้ซึ่งในที่นี้ จะยังไม่กล่าวถึงรายละเอียดเรื่องการบังคับลงมืออย่างไร การใช้ลิ้นอย่างไร ลักษณะการใช้ลิ้นอย่างไร เพราะสิ่ง เหล่านี้ต้องได้รับการแนะนำจากครูโดยตรง จะขอกล่าว แต่ในเรื่องวิธีปิดเปิดนิ้วที่ถูกต้องในทุก ๆ เสี่ยงจากต่ำ ไปหาสูง จากสูงไปหาต่ำ ซึ่งมีความจำเป็นที่ผู้จะเป่าปี ได้ดี จะต้องใช้นิ้วต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

### ข้อเสนอแนะ

#### ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรมีการศึกษาวรรณกรรมการดำรงชีวิต

การประกอบอาชีพ พิธีกรรมดั้งเดิมต่าง ๆ ทางดนตรี เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้านของจังหวัด นครราชสีมา เครื่องดนตรีอื่น ๆ เพื่อนำองค์ความรู้ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสืบทอดโดยจัดเป็นระบบ การศึกษา เช่นเดียวกันกับการศึกษาปีแก้วในวงมโหรี โคราชและสืบทอดต่อไป

#### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับ ปีแก้วในวงมโหรีโคราช ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีรูปแบบของ วงมโหรีอื่น ๆ ที่ควรศึกษา การบรรเลงในวงมโหรีโคราช เป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอดวงมโหรีโคราชให้ยู่ ต่อไปในรุ่นต่อไป ทำให้ทุกคนรู้จักเอกลักษณ์และสิ่งที่ ดึงดูดสมควรอยู่คู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

### บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2550). **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**. กรุงเทพฯ. บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) พิชชาณัฏฐ์ ตูจินดา. (2556). นัยสำคัญแห่งพิธีไหว้ครูดนตรีไทย. สืบค้นเมื่อ 3 พฤศจิกายน 2557 จาก [http://kotavaree.com/?p=48\[\]](http://kotavaree.com/?p=48[])